

szempont, továbbá a természettudományi kutatások megerősödése, a közönségnek a természettudományok iránt mutatkozó mind nagyobb érdeklődése, valamint fővárosunk világvárosi rangja és páratlan természetrajzi adottságai már régebben megkivánták volna, hogy élővilágát szakavatott toll ismét megírja. A mostani nehéz viszonyok mellett vállalkozott erre dr. Pénzes Antal fővárosi tanár, aki évekkal ezelőtt, az akkori lehetőségekhez mérten már a „Budapesti Polgári Iskola”-ban megjelent nagyobb tanulmányában lerakta mostani könyve alapjait. Hálás köszönetünk illeti a Természettudományi Társulatot, hogy nemes hagyományaihoz híven nagy áldozatkészséggel megjelentette szerző nagy szeretettel, tárgyilagos tudással, az irodalom teljes ismeretével, pompás színes megfigyelésekkel és érdekes adatokkal fűszerezett korszerűen megírt munkáját.

A könyv *Rapács* Raymund dr. „Előszó”-ja után, melyben élvezetesen ismerhet meg Budapest úttörő munkát végzett természetrajzi kutatóival s azok munkásságával, 45 fejezetre tagolódik:

A mult. Tölgyesek. Bükkösök. Fenyvesek. Akácok. Nyárfások. Parkok, fasorok. Cserjések. Borókások. Bodzások. Fűzesek. Szőlők, gyümölcsösök. Díszcserjék. Szikár vagy pusztai rétek. Örökzöld rétek. Legelők. Kerti pázsitok. Nedves rétek. Sziklák. Sziklakertek. Kőfalak, kerítések. Homokbuckák. Törmelék- és töltésterületek. Útak, taposott helyek. Konyhakertek, kertészetek, szántóföldek. Parlagok. Vizek. Vízvezetékek. Barlangok, üregek. Pincék, csatornák. Lakások, épületek. Eltűnt növények és állatok. Jövevények. Természetvédelmi területek. Irodalmi tájékoztató.

Dr. Pénzes élőhelyek és életközösségek szerint, biológiai alapon foglalja egybe Budapest és környéke élővilágát. Közvetlen, vonzó előadással, szemléletesen és életszerűen, mintha kiránduláson vezetne bennünket, mutatja be a növény- és állatvilágot, ezeken keresztül a kultúra és a természet harcát, amelyből mindeddig a természet húzta a rövidebbet. Részletesen rámutat ezzel kapcsolatban fővárosunk szempontlából a természetvédelem jelentőségére s igen nagy örömmel üdvözölhetjük könyvének azt a fejezetét, amelyben pontosan feltűnteti Budapest pusztulásnak induló világviszonylatban is egyedülálló, megvédendő területeit.

Szerző megbízható, pontos, érdekes egyéni megfigyeléseivel és kutatásaival szép felítésre kiválóan alkalmas javarészt eredeti fényképfelvételeivel élénkített hézgapótló munkája nemcsak fővárosunk természetjáró közönségének, tanárainak, tanítói-nak, hanem vidéki kartársainknak is budapesti kirándulásaikon nélkülözhetetlen kalauza.

Hortobágyi Tibor.

Elemi pszichológiai kísérletek. Összeállította Kornis Gyula. II. bővített kiadás. 59 ábrával. Franklin társulat. 1942. 78. old.

A természetrajznak, de főleg a természettannak, és vegytannak tanítása során nélkülözhetetlennek tartjuk az egyes jelenségek bemutatását. A szertárak anyaga áll a tanár rendelkezésére a szemléltetéshez. Márpedig ha ilyen nagy figyelmet szentelünk az *emberen kívül álló világ* tünetményeinek megértetésére, honnan magyarázható az, hogy bölcséleti oktatásunk olyan kevés gondot fordít az *ember belső világának*, a lélektani folyamatoknak és élményeknek érzékeltetés útján való hasonló tudatosítására. Az oka ennek legnagyobbbrészt ez: sokan úgy gondolják, hogy ezek a kísérletek a tanár részéről valami egész speciális és mélyreható lélektani szakismereteket követelnek, másrészt pedig, hogy költséges eszközök szükségesek hozzájuk. Kornis Gyulának most második kiadásban megjelent lélektani kísérlet-gyűjteménye

ménye azonban ezt a két látszólagos súlyos aggodalmat teljesen eloszlatja. Könyvében 130 didaktikus célú elemi lélektani kísérletet mutat be, melyek lelki életünknek sokszor átélt jelenségeit idézik fel. Bemutatásuk pedig szinte nem is az elméleti tudásnak, hanem csak a kézügyességnek kérdése. Ezekhez a kísérletekhez továbbá elegendő néhány — a fizikai szertárból kikölcsönözhető — műszer, pár fillér árú színespapír, kartonlap vagy mértani idom. Nagy igazságot fejezett tehát ki az az amerikai pszichológus, aki arra a kérdésre, hogy mennyi költséget jelentenek az ilyen kísérletek, azt felelte: „háromezer dollár fizetés egy jó tanárnak és egy dollár papírosra s egyéb csekélységekre“.

Kornis könyve a szemléletes, sőt érzékletes kísérletek különféle fajait gyűjti össze a lelki élet minden területéről. 23 kísérletben mutatja be *érzékeink* működését, teljesítőképességét, az ingerek feldolgozását és általában idegzetünknek a külső benyomásokkal szemben való visszahatását. Számos esetben győz meg a kísérlet érzékszerveink csálódásáról is.

Ezután következnek az emberi szellem képességeit vizsgáló kísérletek. Ebben a csoportban (70 kísérlet) ismerjük meg az *emlékezet, képzelet, figyelem, apperpció, tér- és időszemlélet*, továbbá a *gondolkodás* lelki folyamatait fűrkésző módszereket. Az itt található kísérletek didaktikai jelentősége főképp az, hogy a tanulók önmagukon végezhetik el és így nemcsak élmény útján ismerhetik meg ezeket a képességeiket, hanem megszokják azt is, hogy néha önmagukba tekintsenek. — Fokozott mértékben szolgálja ezt a szempontot az *érzelem* és *akarat* világából való 37 kísérlet. Ezeknek elvégzettetése során olyan belátások tudatosulnak a növendékekben, amelyeket naponta átélt, de öntudatos élményeivé talán még sohasem váltak.

Napjainkban, amikor a kísérleti lélektan fontossága a gyakorlati élet területein (alkalmassági és hajlamvizsgálat, pályaválasztás stb.) egyre növekszik, nem mellőzheti *azt* az iskolai munkánk sem. A kísérlet u. i. szellemi világunk működésébe való alaposabb betekintést fog jelenteni és így előmozdíthatja a lelki élet tényeinek mélyebb megértését. Reméljük, hogy Kornisnak ez a kiválóan hasznos gyűjteménye hamarosan kézikönyve lesz a bölcséletet tanító kartársainknak.

Visy József.

Nosz Gyula dr. : Negyven év magasfokú gyorsíróversenyei és beszédíró-gyorsírói hivatás. Budapest, 1942. 195. old. A szerző kiadása.

Nemzeti művelődésünk sajátos ágának, a magyar gyorsírásnak, fejlődése elevenedik meg előttünk Nosz Gyula dr. országgyűlési gyorsírói osztálytanácsos művében. A szerző nemcsak hivatásánál fogva részese ennek a fejlődésnek, hanem 1912. óta egyik legkiválóbb magyar beszédíró-gyorsíró is.

Műve elején végigtekint gyorsírásunk hőskorán az első nyilvános versenytől a percenkénti bővös 300 szótagos sebességig. Az első verseny 1843-ban a pesti vármegyeházán zajlott le; Kossuth Lajos volt a szónok, s a 100 arany jutalom nyertese Szily Dániel. Bár a szabadságharcot követő elnyomás után csak 1869-ben kezdődnek újra „gyorsírárszati próbatételek“, 1902-ben a szegedi versenyen mégis elérik gyorsíróink a 300-as fokot. Ez a hatalmas lendület nem áll meg. 1912-ben már a 350, sőt a 400-as fokot döngeti ifjúságunk. Legujabban 450-es sikeres dolgozatok is szerepelnek a versenyeken, s az 500-as fok elérése sem látszik lehetetlenné.

Mindezt elsősorban Fabró Henriknek és az egységes magyar gyorsírás megteremtőjének, Radnai Bélának köszönhetjük, de köszönhetjük annak a sok lelkes gyorsírótanárnak is, akik ifjúságunkba a gyorsírás ismeretét és szeretetét csepegtették.